БИБЛИОТЕКА
РЕСПУБЛИКИ ТЫВА
ИМ. А.С.ПУШКИНА

АВА

ТЫВАНЫҢ ИЕЛЕРИНИҢ СОЛУНУ

16+

№ 28 (042)

2018

чылдың

январь-
февраль

Садар өртээ хостуг

2018 – Россияда эки-турачылар (волонтер) чылы

«Волонтер» деп сөс француз дылдан укталган (volontaire), латин сөс-түр. Очулдурарга эки-турачы, эки-туранын шимчээшкини, амыдыралды экижидер дээн күзелдиг ак-сеткилдиг хамааты туруш.

Чижээ: «Ава» солунун түге ынча деп чугаалап болбас бис. Солуннуң редактору хүлээлгезин ажык-кончаа чокка күүседип турар, а солун тарадыкчылары база ындыг. Бо дээрге, эки-турачы аваларның солуну ышкажыл. Биске ындыг кижилер хөй болган тудум, солуннуң тиражы хөй, номчукчулар саны улам калбарар ужурлуг. Эки эгелээшкинниң деткикчилери кээп турарын айтып каалы. Ол дээрге, Тыва Республикада эң билдингир хөй-ниитичи, мурнунда Республиканың уруглар фондузунуң даргазы, хөй уруглуг ава Сара Монгушовна Ооржак, Тыванын уран түүл культуразының хоочуну Раиса Монгушовна Сат олар күзелдии-биле солуннуң ажылын деткип, ону чонга тарадып, ажыктыг арга-сүмени аваларга берип турар. Бо солунну күрүне акшаландырбайн турар болгай. Тывалар уг-төөгүвүстен эки-турачы чон бис.

Волонтер деп кымыл ол?

Россияның Президентизи Владимир Путин аныяктарны деткип, эки чаа-чаа эгелээшкиннерже кыйгырып тур! Аныяк авалар «Ава» солуннуң санын беш муң тиражтыг болурунче базымны кылыылыңар!

Ыт чылдыглар: 1946 (от олуттуг, кызыл, эр), 1958 (чер олуттуг, эр, сарыг) 1970 (демир олуттуг, эр, ак) 1982 (суг олуттуг, эр, кара), 1994 (ыяш олуттуг, көк, эр), 2006 (от олуттуг, кызыл, эр), 2018. (чер олуттуг, сарыг, эр)

*** *** ***

Төөн түктүң календарын езугаар Кыдат улус чаа чылда (Шагаа) 2018 чылдың февраль 16-да демдеглээр. Ай чаазының үе-шагын барымдаалап чугаалаарга (Москвага 18 час. 13 минут м. в. Пекинге 23 час.13 мин. м. в. Бурятияга 23 час.13 мин. м. в.) деп бижээн.

*** *** ***

Эскерген боор силер. Кыс, от халаптың кызыл дагаа чылы – чайы изиг, кыжы соок, чамдык черлерге ът-сиген тайыс, кижилер омак-хөглүг, сүзүктүг чыл болган болза, ам уткуурувус ыт чылы өй-тап болурун бижип турар.

*** *** ***

Чер олуттуг, эр, сарыг ыт чылын уткуурда, лимон ышкаш сарыг, ногаан азы хүрең, шоколад өңнүг хеп кедер, хептер шокарлыг-даа бооп болур, ажырбас.

Аъш-чем

Чылдың ээзи билдингир – эът аймаанга кедергей-ле, сөөктүг болза улам эки. Эът-чемниг (булочка, хлеб, колбаса) кончуг чараш тавакты стол ортузунга салгаш, ооң кырын ногаан үнүш-биле каастап алыр. Чимис аймаан база салыр. Ие черивис беримчези байлак болгай. Стол кырынга ытчыгаш хевирин каастап алза эки. Ыт бөдүүн түүлге ынак, дыка каастаан ажыы чок. Үш

2018 чылдың хуулгаазыны

алдын сарыг өңнүг лааларны кыпсып алыр. Изиг чемнер: тефтели, рис, инек баары, котлет. Гарнири картошка, гречка, макарон аймаа. Соок чемнер:

Кескен чем аймаанда колбаса, хээнчектей кескен эът салаттарга албан турар. Суксун аймаа: Эзиртир суксунну ижер, ынчалза-даа оваарымчалыг болуңар. Хөлүн эрттир ижер болза чыл ээзинге таарымча чок апаар силер. Ол аңаа тура чок-ла болгай.

Бажың иштин каастаар

2018 чылда ССРЭ-ниң онза демдектери хөй болурун бижип турар: Ол үениң открыткалары, значоктары (пионержи, октябрятчы, парт билеттер, галстуктар) ооң-биле бажың иштин шимээр. Ооң өңнери кандыг-даа болза ажырбас, ол эки шынар кажан-даа читпээн, ам-даа үнелиг болуп турар. Түге дээрге, ССРЭ – эптиг-чөптүг, эш-өөрзүрек, тайбыңчы, дузааргак түүлге сундулуг болгаш Ыт чылы ындыг хүндүткелде. 2018 чыл чогум-на тайбыңчы чыл болур дээрзи билдингир-дир.

Күзел бүдүрери

Хуулгаазынныг үе келген. Эрги биле чаа чыл аразында күзелин ыяк бодап алыр. Угаанныг кижилер сагыш-сеткилин мөөңнеп, чылдың эки шынарын бодунче эзлдирип түнү кылырын бодап алганы чугаажок.

Суй-белек сөңнежири

Төөн-түк улустарында ол-даа эң ыдыктыг, чараш, хүндүлел езулалы онзагай болур. Кандыг-даа белекти ийи холдап, чавыс мөгейиг-биле сунар. Сыртая бергеш, чаңгыс хол-биле тутсуп черле болбас, ол хүндүткел эвес-тир. Ындыг езулалды кижи чаш турда, аңаа билиндирер, чаңчыктырар, өөредир, кижизидер.

Хүн үнер түкте чурттап чоруур төөн түктүң кижилери: японнар, кыдаттар болза сарыг өңнүг эжеш мандариннерни аалчызынга сунар. Хүн – чылыгны, чырыкты биске шаңнап турар болгай. Бис база кижилерге хүн дег болур ужурлуг бис. Акша сөңүн албан кызыл өңнүг кылагар хаптарга суп бээр, чадагай хол-биле акша сунмас, беришпес, алышпас, дамчытпас.

Уланчызы 7-ги арында